

Nr 132.

Ankom till riksdagens kansli den 14 maj 1946 kl. 4 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för vissa undersökningar vid statens institut för folkhälsan.

(3:e avd.)

I propositionen nr 228 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 22 mars 1946, föreslagit riksdagen att dels till Fortsatt undersökning rörande hälsoriskerna vid Bolidens gruvaktiebolags smältverk i Rönnskär å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 55 000 kronor, dels ock till Undersökning rörande skiftarbetets inverkan på hälsotillståndet å riksstaten för budgetåret 1946/47 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 105 000 kronor.

Fortsatt undersökning rörande hälsoriskerna vid Bolidens gruvaktiebolags smältverk i Rönnskär.

På framställning av styrelsen för statens institut för folkhälsan medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 19 januari 1945, att den i avlöningsstaten för institutet för budgetåret 1945/46 upptagna anslagsposten till avlöningar till speciallärare, experter och tillfälliga biträden ävensom den i omkostnadsstaten för institutet för samma budgetår upptagna anslagsposten till reseersättningar finge, för verkställande av vissa undersökningar rörande yrkesriskerna vid Bolidens gruvaktiebolags smältverk i Rönnskär, överskridas med högst 14 350 resp. 5 200 kronor.

I skrivelse den 19 februari 1946 har *institutets styrelse* hemställt om anvisande av medel för undersökningarnas fortsättande.

Över framställningen hava yttranden avgivits av *statskontoret* och *direktionen för karolinska sjukhuset*.

Tillförordnade departementschefen, statsrådet Mossberg, har för egen del anfört följande.

Frågan om hälsoriskerna vid Bolidens gruvaktiebolags smältverk i Rönnskär har alltsedan driftens början omkring år 1930 varit föremål för uppmärksamhet från såväl bolagets som de anställdas sida. Ett flertal — av bolaget och av de anställda bekostade — undersökningar ha ock företagits, men full klarhet rörande den eventuella förekomsten av yrkesskador och orsakerna till dessa har ännu icke vunnits. I de fall, då en mera typisk yrkessjukdomsbild ansetts föreligga, har denna hänfört sig särskilt till andningsorganen. Sjukdomsorsaken har antagits vara, att arbetarna inandats

å arbetsplatsen förekommande skadliga ämnen, huvudsakligen arsenik- och svavelhaltiga gaser samt damm.

I anledning av en konferens i april 1944 mellan de intresserade parterna — svenska metallindustriarbetareförbundet, Bolidens gruvaktiebolag och svenska arbetsgivareföreningen — samt representanter för yrkesinspektionen, medicinalstyrelsen och statens institut för folkhälsan hemställde institutets styrelse hos Kungl. Maj:t om medgivande att överskrida vissa poster i institutets avlönings- och omkostnadsanslag för möjliggörande av undersökningar inom institutet rörande yrkesfaran vid ifrågavarande anläggning. Framställningen bifölls av Kungl. Maj:t genom förenämnda beslut den 19 januari 1945.

Enligt av styrelsen framlagd plan för undersökningarna skulle dessa utföras dels såsom en undersökning på arbetsplatsen, innefattande en allmän läkarundersökning och vissa tekniska analyser, dels ock såsom en speciell läkarundersökning, förlagd till ett större sjukhus och verkställd av specialister, av ett begränsat antal misstänkta yrkessjukdomsfall. Den förra delen av undersökningarna är slutförd.

Enligt vad jag inhämtat ha luftanalyserna på olika arbetsplatser i smältverket givit vid handen, att damm och gaser under vissa omständigheter — vid en del arbetsmoment, under vissa väderleksförhållanden — kunna förekomma i högre koncentrationer än vad man enligt den vetenskapliga erfarenheten anser sig kunna tillåta utan risk för uppkomst av hälsoskador. Detta gäller exempelvis svaveldioxid, arsenik och bly. Vid den medicinska undersökningen, vilken omfattat omkring 1 440 arbetare, har visat sig, att ett stort antal av arbetarna företett sådana symtom, företrädesvis från luftvägarna (benägenhet för näsblödningar, hosta, andfåddhet), att resultatet sammanställt med luftanalyserna givit anledning misstänka hälsoskador genom arbete. Sedan arbetare, vilka varit fullt friska eller lidit av sjukliga besvär, som med säkerhet antagits härröra från annan orsak än arbetsförhållandena, uteslutits och i övrigt visst urval företagits, har för specialundersökning ansetts böra ifrågakomma ett antal av 180 arbetare.

Då nämnda specialundersökning är nödvändig för att fullt klarläggande resultat skola vinnas, tillstyrker jag, att densamma kommer till stånd. I likhet med styrelsen anser jag undersökningen böra förläggas till karolinska sjukhuset i Stockholm och utföras med det snaraste.

Kostnaderna för undersökningen äro delvis av den art, att de icke kunna bestridas från institutets avlönings- och omkostnadsanslag. Det beräknade kostnadsbeloppet — i avrundat tal 55 000 kronor — är ock av ganska betydande storleksordning. På grund härav synes frågan om anvisande av medel för ändamålet böra underställas riksdagen. Jag vill nämna, att ingendera av de berörda parterna är villig att lämna bidrag till kostnaderna. Det lär icke vara möjligt att med stöd av lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd ålägga arbetsgivaren att svara för desamma.

Medel för samtliga kostnader torde böra beräknas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1945/46 och anvisas såsom ett särskilt reservationsanslag.

Undersökning rörande skiftarbetets inverkan på hälsotillståndet.

I skrivelse den 23 februari 1946 har *styrelsen för statens institut för folkhälsan* hemställt om anvisande av medel för en undersökning rörande skiftarbetets inverkan på hälsotillståndet.

Beträffande planläggningen av undersökningen samt kostnadsberäkningen för densamma får utskottet hänvisa till propositionen, s. 9 och 10.

Vidare har *landsorganisationen i Sverige* i en skrivelse den 15 januari 1946 hemställt, att en vetenskaplig undersökning av skiftarbetets inverkan måtte företagas och uppdragas åt institutet.

Över institutets framställning hava utlåtanden avgivits av medicinalstyrelsen, statskontoret, svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen i Sverige.

Tillförordnade departementschefen har för egen del anfört följande.

Den allmänna medicinska erfarenheten anses ha givit vid handen, att de upprepade omställningar av livsföringen, vilka äro förenade med skiftarbetet, för många av de arbetande medföra menliga återverkningar på hälsotillståndet och arbetsförmågan. Med hänsyn till den stora omfattning, i vilken skiftarbete förekommer i vårt land — omkring 50 000 personer anses sysselsätta i treskiftsarbete — är det såväl ur de anställdas synpunkt som av samhällsekonomiska skäl starkt påkallat, att åtgärder genomföras i syfte att förebygga och begränsa skiftarbetets skadeverkningar. Jag har nyligen i anslutning till spørsmålet angående lagstiftning om längre semester för vissa arbetstagare berört frågan om skiftarbetarnas semesterrätt. Därvid framhöll jag, att det vore min avsikt att, så snart 1938 års arbetarskyddskommitté slutfört sitt uppdrag på en reviderad arbetarskyddslagstiftning, upptaga frågan om verkställande av utredning rörande skiftarbetarnas arbetsförhållanden och de möjligheter, som kunde föreligga att avhjälpa de olägenheter i fysiskt och psykiskt hänseende, till vilka skiftarbetet gäve upphov.

För genomförande av den av mig förordade allmänna utredningen rörande skiftarbetet erfordras uppenbarligen mera ingående kännedom om arten och omfattningen av de med skiftarbetet förenade skadeverkningarna samt om de medicinska möjligheterna att minska eller upphäva dessa verkningar. Då emellertid, såsom av handlingarna i förevarande ärende framgår, närmare kunskap om de med skiftarbetet sammanhängande medicinska problemen ännu icke föreligger, bör enligt min mening en undersökning härutinnan snarast komma till stånd.

På grund av det anförda förordar jag, med biträdande av den av statens institut för folkhälsan gjorda framställningen, att institutet igångsätter och snarast möjligt slutför en undersökning i nu angivet syfte.

Mot den av institutet föreslagna planläggningen av ifrågavarande undersökning har jag i stort sett intet att erinra. Vad angår den av svenska arbetsgivareföreningen framställda anmärkningen att den för undersökningen anslagna tiden av ett år skulle vara otillräcklig, vill jag nämna, att enligt från institutet lämnad uppgift undersökningen skulle avse personer, vilka varit sysselsatta i skiftarbete under olika, längre tidsperioder och hos vilka alltså olika stadier av skiftarbetets verkningar kunna studeras. Av arbetsgivareföreningen föreslagna demografiska undersökningar har institutet avsett skola komma till stånd genom inhämtande av upplysningar från industriläkare m. fl. Då det slutligen är institutets mening att vid undersökningen ägna uppmärksamhet även åt försökspersonernas livsföring utom arbetet liksom, i den mån så ej redan skett, åt de utländska erfarenheterna på området, synes planläggningen — med iakttagande av den av mig förordade kompletteringen — uppfylla samtliga framställda önskemål.

Även kostnadsberäkningen synes mig kunna i stort sett godtagas. De föreslagna läkararvodena av 12 500 kronor per år äro, enligt vad jag inhämtat, avsedda för heltidstjänstgörande befattningshavare. Vad angår behovet att för ifrågavarande undersökningar anskaffa en elektroencephalograf må framhållas, att den redan befintliga encephalografen vid karolinska sjukhuset är i bruk under större delen av dagen, varför vissa svårigheter kunna möta att disponera den för skiftarbetsutredningen. Jag förutsätter emellertid, att det ånyo från institutets sida ingående undersökes, huruvida icke det ifrågasatta inköpet — för en kostnad av 16 000 kronor — av ett nytt instrument av samma slag kan undvikas. Vid beräkningen av medelsanvisningens storlek torde av försiktighetsskäl den nämnda anskaffningskostnaden böra medtagas.

Medel för utförande av den föreslagna undersökningen torde böra anvisas å riksstaten för budgetåret 1946/47 i form av ett särskilt reservationsanslag.

Utskottet.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förevarande förslag och hemställer alltså,

att riksdagen må under femte huvudtiteln anvisa

I. till *Fortsatt undersökning rörande hälsoriskerna vid Bolidens gruvaktiebolags smältverk i Rönnskär* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 ett reservationsanslag av 55 000 kronor,

II. till *Undersökning rörande skiftarbetets inverkan på hälsotillståndet* å riksstaten för budgetåret 1946/47 ett reservationsanslag av 105 000 kronor.

Stockholm den 14 maj 1946.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 131.
